

בפונש,⁷⁵ ולדברי תעודות אחרות גם האכילו במאכלות אסורים. אחר כך החתים הקצין את משה על מכתב, שבו הביע את רצונו להתנצר ולהיות קתולי. עובר לעשייתו גילה פוזנוב את זקנו ופאותיו של משה ושלח אותו, בליווי חיילים, אל הכומר המקומי. אף הוא לא התמהמה, ולמרות שידע על מחלת הנפש ממנה סבל רב העיירה, קיבל אותו תחת חסותו ולאחר כמה ימים ערך את טקס הטבילה.

ב"8 [20] בספטמבר 1820 התקבל מכתב תלונה בחתימת שני אחיו של משה בלשכתו של הכומר סטניסלב סיסטרצניביץ' בווהש (Siestrzeńcewicz Bohusz), המטרופוליט של כלל הכנסיות הקתוליות ברוסיה.⁷⁶ בווהש, מן הדמויות הידועות בחוגי הכנסייה הקתולית ברוסיה, התגורר בעיר הבירה סנט פטרבורג והיה מעורב בכל מהלכי ההמרה של משה מראשיתם. בעת כתיבת המכתב עדיין היה משה ברשותם של בני משפחתו ומסרתו המוצהרת של המכתב היתה השגת הגנה מפני ניסיונות נשנים של הכומר אליאשביץ' והקצין פוזנוב להטביל את משה. אגב כך סיפרו האחים על מחלתו ארוכת השנים של משה (גם מתעודות אחרות עולה שסימני המחלה התגלו בו כבר בשנת 1802), ועל ניסיונותיו הכושלים של אביהם לרפאו. אכן, הם מציינים, היו תקופות קצרות שבהן הוקל סבלו, ועד 1812 היה בריא בדרך כלל. השינוי חל בימי מלחמות נפוליאון, כאשר נלקח משה בשבי הצרפתי. הוא הוחזק במאסר בשקלוב, הואשם בריגול ואף נדון למוות, אך כשהבינו שוביו שהוא מעורער בנפשו שחררוהו לחופשי. בתשובתו הלקונית לאחים, שנשלחה באמצעות אב כנסייה מוויטבסק, ענה המטרופוליט הקתולי שבשלב זה אין הוא מוכן לדון על בריאותו של משה.

במהלך חודש אוקטובר קיבלה הפרשה תפנית נוספת. בעוד הוא שוהה תחת חסות בני משפחתו הצליח משה, בדרך נעלמה, להודיע לאנשי הכנסייה הרוסית במוהילב על רצונו לשנות שוב את דתו והפעם להיות פרבוסלבי. שינוי הדת כשלעצמו לא היה מעשה יוצא דופן, וכך נהגו גם מומרים קתולים אחרים, במיוחד באזורים הפולניים לשעבר של ליטא ורוסיה הלבנה.⁷⁷ בעקבות הודעתו זו פנתה ב"9- [21] באוקטובר הקונסיסטוריה [=המועצה, המינהל] של הכנסייה הרוסית-אורתודוקסית במוהילב אל מקבילתה הרוסית-קתולית ודרשה לקבל את תעודת ההטבילה הרשמית.

מכתבם של אנשי הקונסיסטוריה הרוסית, אם הוא אכן מצטט נאמנה את דברי משה, חושף לא רק אי-סדרים שנלוו לטקס ההטבילה שנערך באולה, אלא גם את אופיו המבולבל של משה.

75 משקה אלכוהולי של יין המעורב בפירות, וכבר ראינו לעיל (סמוך לציון הערה 66) שמשם חובב פונש היה בווהש (1731-1826) היה בן למשפחה ליטאית ענייה, כומר שאפתן ששלח ידו גם במחקר היסטורי ובלשני. לאחר חלוקת פולין הראשונה (1772) ייסדה יקטרינה הגדולה במוהילב את הבישופות הקתולית של רוסיה הלבנה. היא עשתה כן על דעת עצמה ובלי להתייעץ באפיפיור, ולתפקיד הבישוף מינתה את בווהש, שעד אז היה עוזר בישוף בוויילנה. ב"1782 החליטה הצארית להפוך את הבישופות לארכיבישופות, ובווהש הועלה בקודש. לאורך כל דרכו שיתף פעולה עם השלטונות, לא מחה על רדיפת הנזירים הישועים והשליט מרות רודנית על הכופים לו.

77 ההצטרפות לכנסייה הרוסית היתה כרוכה בראיון אישי עם כומר ובו נבדקה מידת כנותו של המומר, בחיוב ללמוד את עקרונות האמונה האורתודוקסית, ובטבילה בכנסייה על פי הנוסח הרוסי. הטבילה חייבת להיערך בנוכחות סנדק וסנדקית, שהם מעין הורים מאמצים שתפקידם להבטיח את דבקתו הדתית של המצטרף החדש. ראו: סטניסלבסקי, מומרים ברוסיה.

במכתבו הוא סיפר כי אמנם הוטבל מרצונו החופשי לדת הקתולית, אך עשה כן רק כדי להגן על עצמו מפחד היהודים הרודפים אחריו, מכים אותו, עולבים בו ומאיימים עליו. סנדקיו בעת ההטבילה היו, כך אמר, הקצין פוזנוב ויוסטינה אלכסנדרובנה ראוט (Reutt), בתו של בעל האחוז [אלכסנדר פטרוביץ] ראוט. כיוון שעל פי המנהג יש לקרוא למומר בשם חדש מיד לאחר הטבלתו הוא נקרא אפוא בשם פיוטר אלכסנדרוביץ (מן הסתם על שם אביה המכובד של הסנדקית). מן התלונה וממסמכים אחרים מתברר גם שההטבילה לא נרשמה כמקובל בספר הנטבילים של הכנסייה, שלא נכחו מספיק עדים, שמשם הוטבל פעם אחת בלבד, שהאירוע לא דווח למשטרה כנדרש ואף לא לממונים על הכומר המטביל.

בעקבות דרישה זו נקרא הדקאן הפולני זרניצקי (Zranicki) מעיר המחוז לפל (Lepel), שבפלך ויטבסק,⁷⁸ לאמת את פרטי ההמרה ולהשיג את תעודת ההטבילה. זרניצקי, שכנראה התנגד להמרה, עשה יותר משהתבקש ופתח בחקירה עצמאית (והעלה בשל כך את חמתו של המטרופוליט בווהש). הוא דרש מהכומר סיודלובסקי להמציא לו את תעודת הטבילה המקורית, וכן גבה עדויות מפוזנוב ומארבעת העדים שיוחסה להם השתתפות בטקס. עד מהרה התברר, כי העדים היו שונים לגמרי מאלה שציינו משה וסיודלובסקי. אכן היתה גברת ושמה יוסטינה, אך לא ראוט אלא בנקובסקה. זאת ועוד, ממקורות אחרים אנו יודעים כי שמו של אדון העיר אולה היה איגנצי ראוט, ולא אלכסנדר. ועל כולם, שמו הנוצרי של משה היה ליאון יולייביץ, והשם פיוטר אלכסנדרוביץ לא היה ולא נברא. עובדה זו מתבררת בעליל מאישור ההטבילה (בלטינית) שהכומר סיודלובסקי צירף למכתבו, והוא מופיע להלן בנספח ב.

סיודלובסקי הודה בפני זרניצקי כי אכן תעודת ההטבילה נרשמה בדף נפרד שנחתם על ידי משה. לדבריו נעשה הדבר בשל המהירות ותחושת הדחיפות שבה התרחשו הדברים, וכן בשל התנגדות שהביע אחד הממונים עליו, ששמו אינו נזכר. שניים מן העדים ציינו שהטקס נערך בחשאי בבית הכומר ולא, כנהוג, בכנסייה עצמה. אין אנו יודעים מי היה הממונה על סיודלובסקי שהתנגד להמרה ומה היו מניעיו – אולי היה זה הדקאן זרניצקי עצמו. מכל מקום ניתן להניח שההתנגדות הנוצרית להמרה נבעה מפקפק במידת כנותו וצלילות דעתו של משה, ואולי בשל שוחד כספי נדיב שפיוורו היהודים.

ב"13 [25] בנובמבר סיים זרניצקי את חקירותיו והודיע לקונסיסטוריה הקתולית במוהילב כי תעודת ההטבילה המקורית איננה בנמצא, ואחרי דין ודברים ממושך עם סיודלובסקי הוא משוכנע שהיהודי לא הוטבל כדין. תעודת ההמרה שהלה הראה לו נכתבה בחפזה ומן הסתם איננה אותנטית, שכן אחד העדים הרשומים בה, פאוול סידורוביץ', הכחיש שהשתתף בטקס. למרות ענני הספק שכיסו את ההמרה, ובעיקר בשל עקשנותם של הכומר סיודלובסקי והקצין פוזנוב שטענו כי הטקס נוהל כדת וכדין, הודיעה הקונסיסטוריה למושל פלך מוהילב, במכתב רשמי שתאריכו 15 [27] בנובמבר 1820, כי הרב משה שנייר הוטבל כראוי בכנסייה הקתולית שבאולה והשם הנוצרי שניתן לו הוא ליאון יולייביץ.

בסוף חודש נובמבר [אמצע דצמבר] פנה שר הפנים למושל פלך מוהילב והורה לו להוציא את משה ממשפחתו ולהעבירו לעיר הבירה פטרבורג. היתה זו דרישתו המפורשת של הנסיך

78 כ"70 ק"מ דרומית לפולוצק, וכ"100 ק"מ מדרום-מערב לוויטבסק.